LITAUISK KULTUR

AV

IGNAS JURKUNAS-SCHEYNIUS

iš Broniaus KVIKLIO archyvo

STOCKHOLM · SVENSKA ANDELSFÖRLAGET

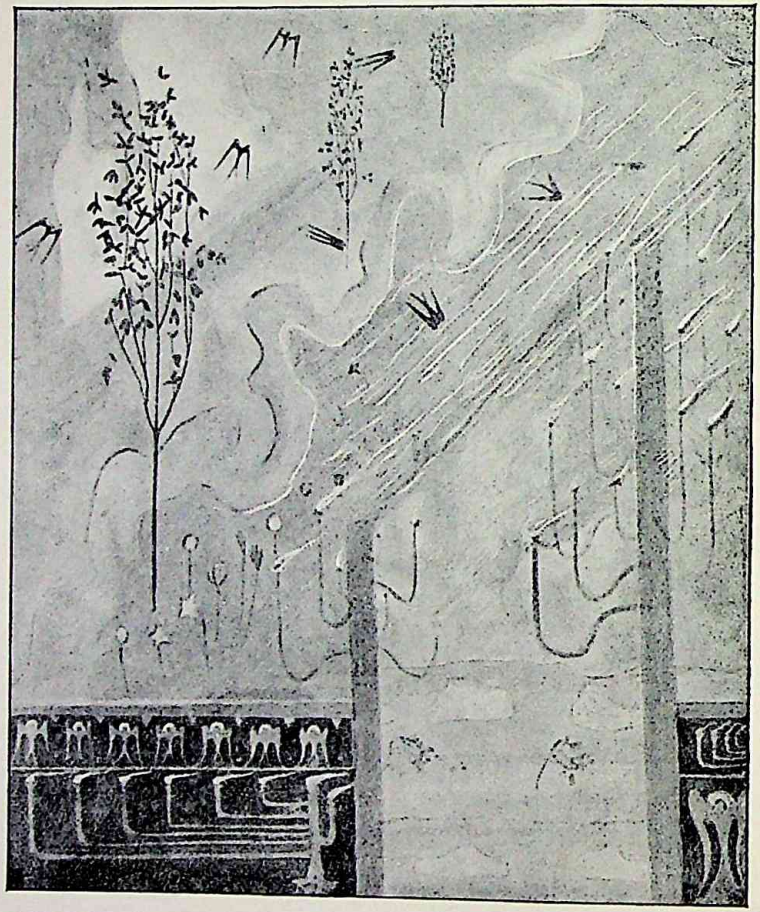

UR "VÅRSONATEN"

M. ČURLIONIS

Ignas Jurkunas-Scheynius

LITAUISK KULTUR

❖

STOCKHOLM · SVENSKA ANDELSFÖRLAGET

STOCKHOLM 1917
TRYCKERI-AKTIEBOLAGET THULE

FÖRORD

Sången, färgernas lek, tankens rytmiska sökan, det är litauiska kulturen. Litauiska folket tycker icke om det materiella. Det materiella är för det blott livets teknik; det oundvikliga, men icke målet i och för sig självt.

Kanhända att de historiska omständigheterna ha framkallat detta, ty i sin ständiga kamp för friheten hade litauern icke tid att tänka på dagsproblemet. Men kanhända även att frihetskampen lärde honom att söka frihet även i kulturen. Denna har för honom blivit icke granskning, icke forskning utan en handling, en väg till en ny värld.

*

Mitt arbete om litauisk kultur är ej så fullständigt, som jag hade önskat. Jag har måst skriva det bortryckt från mitt fosterland, med föga material tillgängligt. Särskilt svår har bristen på illustrationer varit. Alla försök att erhålla avbildningar och reproduktioner av vare sig den litauiska folkkonstens eller det moderna måleriets verk ha på grund av krigsförhållandena varit förgäves. Denna bristfällighet hoppas jag dock kunna utfylla i kommande bättre tider.

*

Till slut måste jag ge några anvisningar angående den litauiska stavningen och bokstävernas uttal.

O uttalas i litauiskan som svenskt å; u som o i bok; é

likt svenskt e men med mjukt uttal; e är ett mellanljud mellan é och mjukt a; diftongen ie uttalas med tonvikt på e; ett i som står framför de hårda vokalerna a, o, u uttalas icke utan tjänar till att göra dessa ljud mjuka; l framför mjuka vokaler uttalas som svenskt l, men framför hårda som engelskt l; š ljuder som svenskt sj; č som tj; ž som franskt j. I övrigt uttalas allt som i svenskan. Accenten i litauiska språket är oregelbunden.

Stockholm, november 1917.

Ignas Jurkunas-Scheynius.

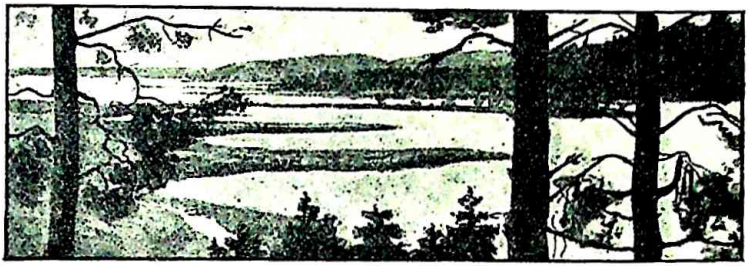

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

I.

Litauen och konsten.

En underbar gåva äger människan — att kunna omdana världen efter sina önskningar. Och hennes skapande vilja föder städse nya önskningar.

Människan själv är ett underbart väsen. Hon intager en särställning gentemot naturen. Hon tillhör den blott med sin kroppsliga del. Men hennes ande står i evig strid med den. Hon vet, att genom denna strid når hon en ny och egen natur.

Människan vill icke dö på samma sätt som fågeln och trädet dö. Genom makten av sin vilja vill hon i det längsta hävda sitt liv. Denna vilja skapar de ting som icke förvandlas. Marmorstycket ler mot förgängelsens hot, och sången hälsar och förtrollar de efterkommande släktena, och klingar ständigt.

Människan är stolt över att kunna ordna världen omkring sig efter eget behag. Blott veklingarna böja sig under naturens lagar.

*

Konsten är till sitt väsen icke något eko av verkligheten. Konsten är en skapelse, en värld för sig med egna lagar och egen ordning. Hon mottager av naturen endast det råmaterial, som denna bjuder ur sitt rika förråd. Ett blott härmande av havsbruset eller ett blott avmålande av de vita molnen är icke någon konst. Egyptern, grekerna under deras blomstringstid, perserna och japanerna hava icke dyrkat någon efterhärmning av naturen. De voro starka nog att frambringa det egna, det oupplevda. Efterhärmning av natur och verklighet är hantverksarbete.

Den litauiska konsten är inom alla sina områden en skapande konst. Det litauiska folket har ännu icke förlorat sin skapande andes vingar. I dess bröst brinner ännu sökandets heta, oroliga eld. Konstens utövning har ännu icke hos litauern blivit förnedrad genom begär efter vinst eller förtjänst. Litauen är nästan fritt ifrån de stora fabrikernas skorstenar. Blott svagt omspänner handeln det med sitt nät. De odlade åkrarna omkransas ännu av stora skuggrika skogar, omväxlande med brokiga ängar. Och floderna flyta och bölja ännu i sagolik ro genom dess fält. Himmelen och jorden leva där i frid.

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

II.

Konsten i litauerns vardagsliv.

Konstens utövning är som dagligt bröd för litauern. Den är för honom varken överflöd eller lyx. Den är solen för själen. En sol som skiner för honom, när han vill och hur han vill.

Litauern betraktar andra människors handlingar enligt konstens mått. Icke därför att han sammanblandar moral och konst utan därför att det orätta bjuder honom emot från konstnärlig synpunkt. Man säger t. ex. i Litauen om en familj att den lever oskönt, när dess samliv ej är gott, när dess medlemmar för ofta tvista och icke älska varandra. Endast då fäller man en moralisk dom, när en handling innebär sådant som av religionen betecknas som synd. Litauerna under den hedniska tiden kände icke till syndens begrepp. Deras religion ägde väl en himmel, men villkoret för att vinna inträde dit var att vara slug och

stark. Även det var en konst, att nå himmelen. För visso, litauern kände Guds vrede, men Gud straffade honom för hans o s k ö n a handlingar.

I Litauen måste ännu var och en av folket vara en konstnär. Det är oskönt av en flicka att varken kunna sjunga eller väva eller odla blommor. Männen måste tala vackert, uppföra sig vackert vid allt sitt arbete och snida vackra saker ur träet. Var och en måste kunna något, och en person blir berömd i hela trakten, om många färdigheter finnas förenade i honom. Detta är mycket mera värt än att vara rik. "Rikedomen kommer av sig själv till den som är begåvad", säger man i Litauen.

Litauern uppför en vacker inhägnad kring sin gård och fruktträdgård. Och hans gård saknar aldrig fruktträdgård. Men detta icke blott för nyttans skull. Alla hans byggnader sticka fram ur björk-, lind-, lönn- och rönnbärslöv. Den litauiska byn är nämligen en stor trädgård. Litauern tycker om att leva inne i skogen. Om morgonen hälsas han av vinden, som sitter och prasslar i lövet. Vid aftonen följes han till nattens vila av de silvergröna skuggorna. Ungdomen sitter i trädgården i månskenet och sjunger, berättar sagor, skämtar med månen och följer med allvarliga ögon stjärnorna, som blixtra fram genom lövet och hemlighetsfullt draga förbi.

Litauern förfärdigar oftast själv möblerna till sin stuga

såväl som köksredskapen. Något, om än icke allt, som gjorts av far eller sönerna, måste alltid stå i stugan. Stolarna, bänkarna, skedarne levandegöras genom sniderier. "Det är mycket skönare att äta", säger litauern, "om en sked bär en viss karaktär och icke är ett dött trästycke." Däremot värderar han icke något som utan vidare hämtats ur naturen och icke är uppfunnet och utbildat i huvudet.

Vad beträffar litauerns konstnärsöga, så söker det den levande rytmen, det söker motsvarigheter till det som finns i hans själ. Litauern följer icke något mönster. Vad han gör hämtar han ut ur sig själv. Han kan väl erkänna, att hos grannen är det ena eller det andra väl gjort, men han själv kommer aldrig att eftergöra det; han kommer att söka uppfinna någonting helt annat. Det vore bittert för honom att få höra av någon, att den stol han gjort är alldeles likadan som en annans.

Även av den orsaken avhåller sig litauern från att härma naturen. Då han ritar, snidar eller skulpterar, tager han ur naturen blott det för honom betydelsefulla och inlägger däruti sitt eget. Och endast sådana mönster söker han ut ur naturen, som giva ädla och rena linjer och gestalter att följa.

Därför har i Litauen varje trakt, varje by, varje person sin egen stil. Varje kyrkogård bildar en säregen familj

av kors, varje by har sina egna sånger, och dessa sjungas icke överallt på samma sätt.

Litauern har en stark personlighet. Han vet att detta är grunden till hans rika skapande kraft. Han vet även att han gör sitt liv rikare därigenom. Konsten är för honom ett betydande område av hans liv. Icke blott en lek eller ett tidsfördriv. Den är själva det högsta, det riktiga livet. Med dess hjälp kämpar han mot sitt ödestunga läge, med dess hjälp bygger han vägen till en fri framtid.

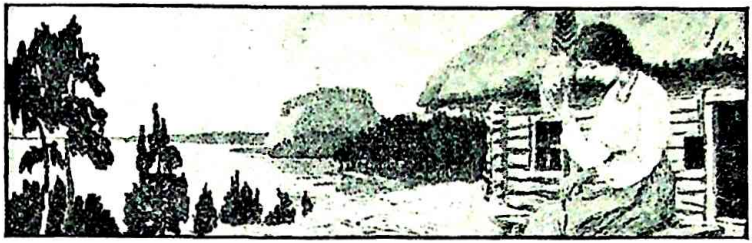

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

III.

Folksången.

Den litauiska folksången, d a i n a, är en den allra skönaste och största stjärna på litauerns drömhimmel. Den är hans stolthet, kronan på hans skapande makt.

Och litauern älskar mest sin daina. Han sjunger den ständigt och under alla livets förhållanden. Om han känner det tungt om hjärtat, går han och sjunger för sig själv. Vemodet ger han uttryck i sångens rytm. Han simmar ut på dess vågor mot en grön strand. Han sjunger där han går bakom plogen. Slåttermännen sjunga då de tidigt om morgonen gå med liarna ned till ängen.

Pabėg, bareli,
galan laukelio, —
kad tu nebėgsi,
as pavarisiu.

Gale laukelio
stovi kalnelis,
ant to kalnelio
laukia mergelė.

— Försvinn arbetssträcka ända till fältets rand, — om du icke försvinner tränger jag undan dig. Vid fältets rand står ett litet berg, på detta lilla berg väntar en flicka. —

Flickorna och de unga hustrurna ledsna aldrig på att sjunga, säga litauerna själva. Dainan är deras andra själ, en brokig värld, full av glada och dystra blommor. En värld, där flickan kan få tala med solen, vinden och alla "gudafåglarna" alldeles så som med sina egna tankar.

Om en flicka samlar blommor i skogen till en krans och lyssnar till gökens galande, så sjunger hon själv:

Du gök, min syster lilla,
som fjärran jag hör drilla,
du skyddar hästarne åt bror
och knyter silket nätt åt mor —
säg, när får jag en man?

En moderlös flicka sänder kyssar till modern, då hon möter solen:

Sol, ack dröj ett ögonblick,
hör vad jag vill bedja dig:
sänd min egen moder
varje kväll min kyss.

Litauiskan spinner och väver under sång. Spinnrocken surrar och hon drager trådarna i samma takt varpå melodien framflyter. Och väven väver sig efter dainans mönster. På samma gång rytmisk och färgrik.

Och modern instämmer i döttrarnas sång. Det blir ett

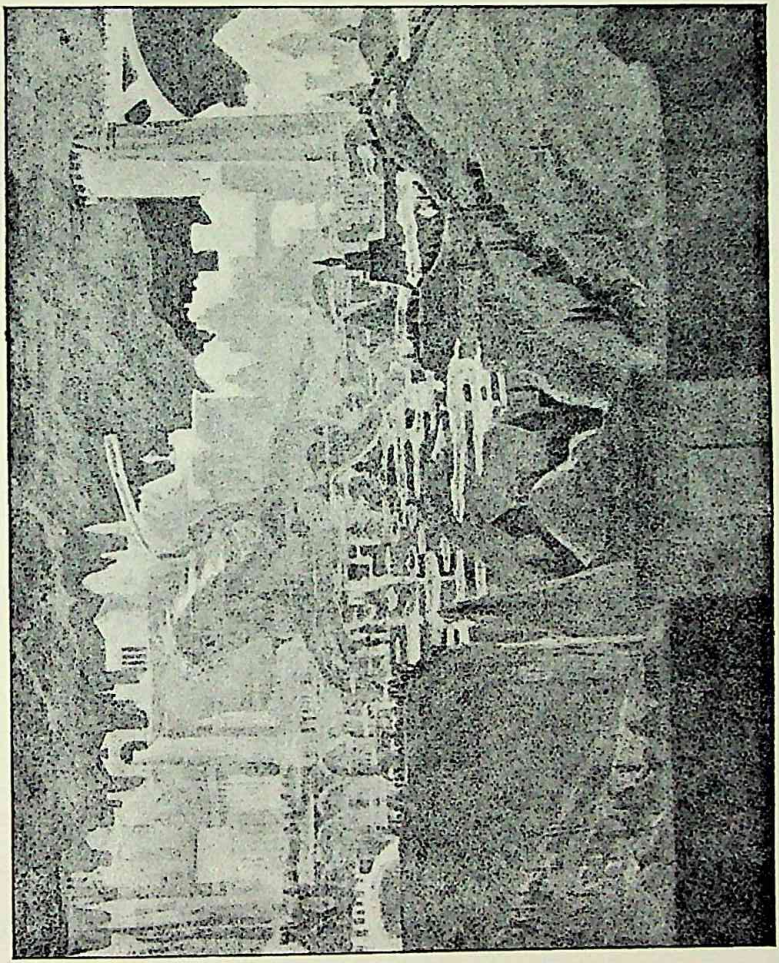

M. ČIURLIONIS

RIDDAREN

Litauisk kultur.

A 17339 5
VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETO
BIBLIOTEKA 2
Inv. Nr.
89 614

härligt liv i ett hem, där modern är rik på döttrar. Hon själv upphör att sjunga, då den sista dottern lämnar hemmet. Då blir det mörkt och kallt i huset.

Litauerna ha icke blott vår- och höst-, morgon- och aftondainos utan även sådana för många olika slags arbeten. Det finns šienapjutés och rugiapjutés dainos, hö- och rågskördsånger. Och dessutom gives det en otalig mängd bröllopssånger.

Knappt någonstädes kan hästen vara så älskad som i Litauen. En vacker häst är en ynglings och även en äldre mans stolthet och ära. Det sjunges mycket om hästen. Särskilt om natten, då byns alla hästar vaktas i skogen vid eld. Då sjunga männen hela natten igenom om mörkbruna, blixtsnabbt löpande hästar.

Vai žirgel, žirgel,
žirgeli mano,
ar nuneši mane jauna
per pusantros valandélés
šimta mileliu?

— Vai bernel, bernel,
berneli mano,
aš nunešiu tave jauna
per pusantros valandélés
šimta mileliu.

— I denna daina frågar en yngling sin kära häst, om han kan på en och en halv timma bära honom bort ett hundra

mil. Hästen svarar ynglingen att han skall på en och en halv timma bära honom bort hundra mil. —

Ehuru dainan är så starkt åskådlig och i stånd att med blott ett par ord måla en bild, så är dock innehållet icke av realistisk, utan av musikaliskt-arkitektonisk art. Litauern älskar att låta sin tanke leka och sväva. Men därigenom blir den endast mäktigare.

Dainan bygges med underbar konst i alla sina olika former. Den behöver för sin byggnad icke det vanliga rimmet, den nöjer sig med rytmens rika musik. Dainan sätter icke rimmet i slutet på raderna, utan åvägabringar det, då den känner behov därav, genom ett återupprepande av hela satserna. Så t. ex. i den ovan anförda dainan:

...ar nuneši mane jauna
per pusantros valandélés
šimta mileliu?
...aš nunešiu tave jauna
per pusantros valandélés
šimta mileliu?

Ett sådant rim är även mycket väl framställt i följande efter Åge Meyer översatta daina.* Likvisst använder Meyer ofta det vanliga rimmet, som icke återfinnes i originalet:

* Åge Meyer, Et folk, der vaagner. Köbenhavn, Gyldendalske Bogh. Forlag, 1895.

Bröder små och systrar med,
skynda längs den gröna led
in i den dunkla lund,
skynda, skynda fort
Furr, furr, svala lilla,
furr, furr, håll vingen stilla!
Ingen jägare dräper dig,
ingen jägare söker dig,
furr, furr, svala lilla,
furr, furr, håll vingen stilla.

Mycket sällan bildas ett verkligt rim och blott då, när rimorden äro nära besläktade med varandra. Särskilt nyttjas rim i de glada, skälmska dainos. Ty dessa kräva även en annan musik än de andra, en rytm som kan flyta fort och muntert och som ofta vänder åter till själva grundmotivet:

— Berneli šiokis,
berneli tokis,
berneli puikuréli,
vai kam pastojai mergelei kelia
iš jaunimélio eiti?

— Tai tam pastojau,
kad padabojau —
mergelė graži buvo.

— Man frågar här en skälmaktig och äregirig gosse, varför han spärrat vägen för den unga flickan. Han svarar: "Jag har spärrat vägen emedan det behagade mig — flickan var vacker." —

I sådana dainos bliva några väl formade ord upprepade hela sången igenom. Det låter som ett ackompanjemang till dainan. I en daina torde detta kunna återgivas sålunda:

Då jag såg de blomster, sjöng jag:
Hej, kuku!
Låt de gröna blomster spira!
Blommande ljung på hed.

Glad jag plockade till krans dem,
Hej, kuku!
satte fint dem om mitt huvud.
Blommande ljung på hed.

Gick mig så längs havets strandbrädd,
Hej, kuku!
längs den vita, friska havsbrädd.
Blommande ljung på hed.

Då sig reste sommarvinden,
Hej, kuku!
blåste mig min krans av håret.
Blommande ljung på hed.

Som jag rådlös stod på vägen,
Hej, kuku!
mötte mig tre unga bröder.
Blommande ljung på hed.

Fann ni icke, käcke svenner,
Hej, kuku!
såg ni icke blomsterkransen?
Blommande ljung på hed.

En mig svarte: Intet vet jag!
Hej, kuku!
Och en annan: Intet såg jag!
Blommande ljung på hed.

Men den tredje, vackre brodern,
Hej, kuku!
Han mig svarte: giv betalning!
Blommande ljung på hed.

En jag ger ett silkesbälte,
Hej, kuku!
och en ann' en pärlprydd hätta.
Blommande ljung på hed.

Men den tredje, må ni veta,
Hej, kuku!
gyllne ring jag visst vill giva.
Blommande ljung på hed.

Icke ens i sånger av tragiskt innehåll saknas musiken, utan det s. k. formella spelar även där första rollen. Så gör i en gammal daina modern sin dotter förebråelser för att hon fått ett barn och frågar henne kärvt hur det gått till att detta barn blivit fött. Den sjuka, bleka dottern svarar henne, förtrollad av det under hon nyss upplevt:

Mamuž, mamuž garbužéle,
per sapnus paréjo.
dam, dam, dali-dam
per sapnus paréjo.

— Lilla mor, kära lilla mor, det skedde i drömmen, — dam, dam, dali- dam, det skedde i drömmen. —

Vidare frågar den obarmhärtiga modern, vem som skall uppfostra det?

Mamuž, mamuž garbužėle,
Dievo dukružėlės,
dam, dam, dali-dam,
ji nešios ant ranku.

— Lilla mor, kära lilla mor, Guds döttrar, dam, dam, dali-dam, skola bära det på händerna. —

I en annan daina vill en mor tvinga sin dotter att gifta sig med en man, som är rik och berömd. Men dottern sjunger om sin älskade, som är fattig men vacker och som är henne kär. Modern frågar då huru de skola leva, då de båda äro fattiga. Dottern svarar:

Močiute mano,
senoji mano,
rasuže pasiklosiva
migluže užsiklosiva.

— Min lilla mor, daggen blir vår bädd, dimman vårt skydd. —

Den största delen av de litauiska dainos äro mörka och dystra blommor, som dock sprida en ljus och glädjebringande doft.

Innehållet är för litauern endast råstoff, men det musikaliska elementet själva innehållet. Litauerna välja emellertid ädelt stoff för sina dainos. Det finns inga erotiska dainos i Litauen.

Litauern använder ofta diminutiver i sin daina. Och icke blott därför att förminskningsorden äro honom kära, utan ock därför att de låta musikaliskt. Språket är särdeles rikt på diminutivformer. Så kallas i dainan s a u l é (solen) för s a u l e l é, s a u l i t é, s a u l u t é, s a u l u ž é och s a u l u ž é l é; m e r g a (flicka) blir m e r g a i t é, m e r g i t é, m e r g e l é, m e r g u ž é, m e r g u ž é l é; t é v a s (fader) blir t é v u k a s, t é v e l i s, t é v u t é l i s, t é v u ž i s, t é v u ž é l i s. Bland dessa olika diminutivformer gör litauern sitt val alltefter rytmens fordringar och olikheten i tonstämningen.

Huru många dainos litauerna äga är omöjligt att säga. De som sökt samla dem, såsom bland litauerna själva Juškevičius, Basanavičius, Vincas Krévé och Vidunas, hava ofta på en liten trakt funnit 2000—3000 dainos. Till samma resultat ha främlingar, såsom Dr Niemi, Tetzner o. a. kommit.

Liksom dainos växla i formen, så växla de även i fråga om sin längd. En strof bildas av 2 till 6 rader; en daina oftast av 3 eller 5 strofer, men ofta även av 8 eller flera. Men aldrig skall man finna en daina som lider av för stor utförlighet eller brist på konkret innehåll. Allt hos henne är strängt nödvändigt, där finns blott sådant som kan lysa och ljuda djupt och förtrollande.

A. VARNAS

IV.

Sagan.

Litauern slösar ej med sitt ord. I samtal är han mycket lakonisk. T. o. m. de ord, som han ger till svar, äro så förkortade som möjligt. T. ex.:

— Ar jau visa padarei? (Har du redan gjort allt?)

— Pa. (Förkortning av padariau — har gjort.)

— Jonas išvažiavo? (Har Jonas farit bort?)

— Iš.

Men om litauern blir upplivad och börjar omtala något som fängslat honom, något som behagat honom, då är han talför nog. Och hans tal flyter rytmiskt, och de fint formade bilderna följa tätt på varandra. Han använder nya sammansättningar, som han själv nyskapat för ögonblickets behov. Hur uppmärksamt lyssnar man icke i Litauen på personer, som kunna berätta något nytt!

Litauern älskar humorn och skämtet. Särskilt uti ungdomssällskap, bland studenter och andra unga perso-

ner skämtar man mycket sinsemellan. Man tävlar ofta i skämt hela aftonen och natten igenom. Och skämtet tas aldrig illa upp. Även om någon råkar illa ut och känner sig besegrad, visar han dock aldrig att han förlorat humöret. Man vet vad konst är.

Ur sådan mark uppväxa de litauiska sagorna. De födas icke i solskenet såsom dainos, utan i nattens mörker. Där utvecklar sig det fantastiska bättre. I mörkret flyter hela världen ihop för ögonen till ett hav som gungar fullt av brokiga syner. Där får människan andra ögon och andra känslor än i vardagens ljus.

I motsats till dainos äro de litauiska sagorna, p a s a k o s, för det mesta muntra och fintliga skapelser av litauisk konst. Deras ämne är den mänskliga kraftens underbara gärningar, ofta människornas slughet. Man får veta, huru litauern lurar djävulen och huru skickligt han använder sin list mot tyskarna, judarna och polackerna. Tysken framställes i pasakan som en naiv, lättrogen och dum människa, och detta oaktat han alltid står i nära förbindelse med djävulen. Men den lägsta och löjligaste rollen i de litauiska sagorna måste juden spela. Sagorna om dumma judar, som låta leda sig in i himmelen av en litauer, eller om huru en jude lär sig att rida, fånga fisk eller hoppa över en bred flod, avslöja tydligast den litauiska nationella humorn.

En betydande del av pasakos bilda sagorna om förfädernas själar. Under mörka nätter, då ingen stjärna tindrar på himmelen och blott vinden tjuter i alla hörn, komma förfädernas andar tillbaka från andra sidan graven och besöka sina anhöriga. Dessa sagor stå i förbindelse med den gamla litauiska religionen, som var genomträngd av föreställningen om de döda förfädernas makt, vilken dessa utöva gentemot de levande människorna. Dessa sagor äro fulla av fasa och skräck. Ännu bibehåller man den gamla seden att slå ut den sista droppen av vinet eller ölet under bordet och kasta bröd och kött under bänkarna för de avlidnas räkning. Detta gör man vid aftonmåltiden. De döda komma om natten före klockan 12 för att se efter om man glömt dem eller ej.

Så komma sagorna om häxorna, r a g a n o s, och nymferna, l a u m é s, som bebo sjöarna och floderna och som locka till sig förbiåkande eller förbiridande män, varefter de mörda dem och kasta dem jämte hästen i vattnet. Det händer stundom att en ung laumé blir verkligt kär i en man och följer honom hem, och då förföljas de båda av hela häxe- och nymfsvärmen. Därvid utvecklar sig en stor strid, ofta med förvandlingar till djur, fåglar, träd o. s. v., allt medel som det unga paret begagnar sig av. Ty endast då bliva onda andar kloka och sluga, då de gå över på människans sida. En häxa kan förvandla en män-

niska till en varg eller en sten, men endast om hennes fiende icke är listig nog.

Sagorna älskas mest av sådana som ännu icke eller icke mera kunna sjunga, d. v. s. barnen och de gamla. Varje afton, särskilt om vintern, berätta de i oändlighet sina sagor för varandra. I och med dessa sagor lära barnen förstå och bruka det litauiska språkets skönhet och rikedom.

De litauiska sagorna ha samma arkitektoniska karaktär som sångerna. De hållas alltid i sträng stil och äro vävda av ädelt stoff. De litauiska legenderna, p a d a v i m a i, vilka bära nästan samma karaktär som sagorna, äro danade så, att de berättas under ackompanjemang av k a n k l é s (ett slags cittra); de berättas numera av gubbar, men i hedniska tiden av v a i d i l o s. Dessa vaidilos voro vandrande präster, som förhärligade de litauiska hjältarnas underbara gärningar.

Men de litauiska sagorna stå i ett närmare släktskap till den folkliga berättarkonstens alster hos övriga europeiska folkslag än dainos. Dainos äro till sin melodi och byggnad helt självständiga, men pasakos visa spår av inflytande från skandinaviska och tyska sagor.

Liksom dainos så leva även pasakos alltjämt med full livskraft inom litauiska folket. Detta folk går ännu alltjämt framåt i kraft av sin konstvilja.

V.

Hemslöjden.

I Litauen surrar ännu spinnrocken, och kvinnan själv väver det som behövs för hushållet. Naturligtvis komma de billiga fabrikaten även till Litauen, men de förmå icke utträngа litauerkvinnans hemvävnad. Allt vad som utgör värdinnans stolthet och husets prydnad förfärdigas av litauiskan själv. Hon vet att hon ensam kan tillfredsställa sin smak. Och hennes smak kräver mycket. Den kräver att det vävda leker och lyser med sina färger och linjer, alldeles så som dainan gör det. Och litauiskan blir aldrig trött på att spinna och väva. Detta arbete skaffar henne en rik konstupplevelse, en hel värld av skapande möjligheter. Och hon spinner och väver nästan hela året igenom. Och varje litauerkvinna äger en konstsamling av egna arbeten i sitt hem. Där finnas vitgrå borddukar, som fånga ögat genom finheten i sitt mönster, små skimrande servietter och vidare de mörka och så individuellt

formade handdukarna. Och det är omöjligt att vända bort blicken, då litauiskan visar sina sängtäcken, portierer, förkläden, handskar och särskilt bälten.

Bältena vävas av de unga flickorna, som ännu gå helt upp i drömmen om kärleken. I bältena, juostos, inväver flickan sina önskningar och sina förväntningars lycka. Juostan får ett glatt färgspel i mönstret, då flickan, som väver, sjunger och är glad. Men då någon liten sorg lägger en mörk skugga över hennes anlete, så bliva även färgerna i hennes juosta mörka och löpa då i strängt och enkelt hållna linjer. En juosta är en vävd daina, en annan form för det unga hjärtats språk.

Joustan är mera förbunden med kärleken än dainan. Dainan har visst icke alltid kärleken till ämne, men joustan känner intet annat. Och den väves för att skänkas åt den älskade. Flickan skänker även sådana åt sina bröder, och där äro även dainos invävda, sköna men av annan art. I Litauen finnes en öm och tillitsfull broderskärlek. Många dainos sjunga därom, lika väl som om moderskärlek.

Under Litauens självständighetstid skulle mannen, då han red ut i krig, få ett sådant bälte av sin älskade eller av sin syster. Detta förlänade honom tapperhet och förde honom även tillbaka till den älskade. Det gällde som en olycka och en vanära för en man att förlora en juosta, som han fått.

Under det att ynglingen kämpar på slagfältet, väver den unga kvinnan alltjämt nya bälten. Och huru växlande äro de icke då i sina färger! Men om den älskade icke vänder åter, så syr flickan alla bältena tillsammans och hänger dem som en väggbonad mitt emot sin säng. I Litauen får icke en sak skänkas åt någon, ifall den redan, om än blott i tanken, blivit lovad åt någon annan.

Det för juostos egendomliga ornamentet är mycket rikt på skiftande och fint utbildade former. I sängtäckena och förklädena förekommer det av litauerna omtyckta, starkt stiliserade tulpanornamentet, men däremot icke i bältena. Här hängiver sig litauern fullständigt åt sin fantasivärld. Naturligtvis bestämmas och delvis begränsas bältenas storlek (3—10 cm. bredd, 2—5 met. längd), material och textilbyggnad av hans tillgångar, men även detta hinder övervinner han med lätthet, ja det länder honom till och med till fördel. Litauern utnyttjar så vitt möjligt är de yttre omständigheter som bestämma hans arbete.

Men ornamentet i det litauiska bältet är icke så beroende av textilförhållandena som av färgerna. Ty dessa spela här den ledande rollen. Liksom litauern föredrager de klara och ädla färgerna, så låter han likaledes ornamentet framträda klart och bestämt å bältet. Ornamentets formning och rytm sammanfaller med färgernas avgränsning och inbördes spel. Litauiskan söker först och

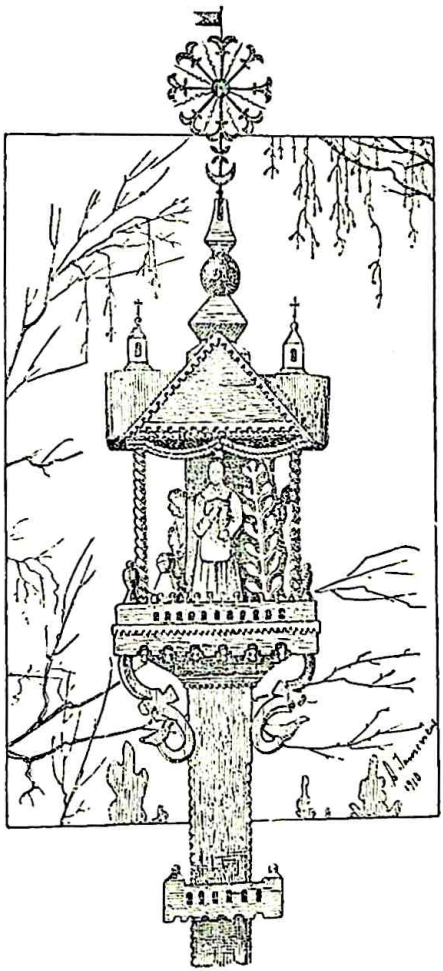

GRAVKORS

främst i juostan s u d e r i n i m o, överensstämmelse, och därmed menar hon färgernas överensstämmelse. Liksom hon i dainan använder utsökta formelement för att framkalla ljudets musik, så gör hon även här för att få fram färgernas musik.

Lika väl som för sängtäcken, portierer och förkläden, använder litauiskan även för bältena ren ull. Och färgernas glans och saftighet är det hon tar hänsyn till, när hon utväljer ullen. Denna färgas aldrig i svart och får ej heller förbliva i sin naturliga gråa färg. I allmänhet vill man icke veta av det svarta i Litauen. Detta är för litauern detsamma som det orena. T. o. m. som sorgens symbol får den vita färgen tjäna. Likvisst användes den vita jämte den lingråa färgen blott inom linnevävnaden, ehuru man även känner till vit ull. Ullen avses i regel för mera ljusa färger, såsom gula, blåa och lysande gröna och röda. I alla litauiskans vävnader är det den ljusa färgen som ger det hela dess karaktär. Det ljusa med sina fina, ofta punkterade, linjer tjänar till att giva liv och ljus åt det mörka. Av mörka färger användas för det mesta de röda, gröna och blåa i alla deras nyansskiftningar. Men endast sällan förekomma de bruna och violetta färgerna. Icke heller tycker man om det enfärgade och kan ej fördraga döda fläckar i vävnaden. Man vill att färgerna i

vävnaden skola få livets puls genom att inbördes ingå i och förstärka varandra.

Redan för lång tid tillbaka vävde man sidenbälten, men även för siden gällde samma lag i fråga om färgerna. Det grälla är på det hela taget främmande för litauiskan. Hon känner djupt och allvarligt.

Litauern för icke sin konst till marknaden. Han arbetar för sig själv. Han ger gärna bort men han säljer icke. Även lantbefolkningen deltager i de litauiska målarnes konstutställningar. Och denna ständigt större och rikare lantliga avdelning konkurrerar framgångsrikt med den nya konsten. Men om man vill köpa något av dess alster, finner man som oftast underskriften: "Icke till salu". Litauern mäter icke sin konstskicklighets värde med vare sig rykte eller penningar. Den egna tillfredsställelsen är honom nog.

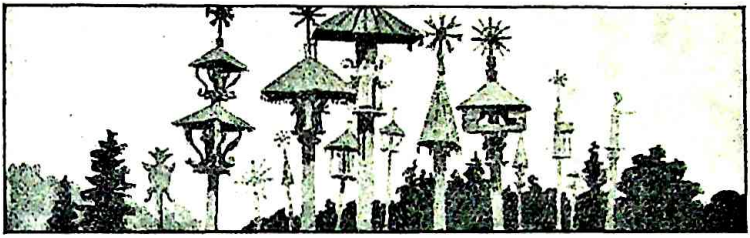

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

VI.

Arkitekturen och snideriet.

Litauen döljer inga metaller i sin jord. Det är ett land av stora skogar och rika åkrar och har dessutom övernog av samma stenarter som Skandinavien. Intet mera. Byggnadskonstens verk kunna alltså blott utföras i trä. Sådant har litauern tillräckligt och i stort urval. Eken, lönnen, almen och boken äro starka och elastiska och därför väl lämpade för detta ändamål. Furan och granen kunna ju blott nyttjas i och för byggnadens grundstomme men duga icke som ämne för den arkitektoniska utsmyckningen. Stenen använder man sällan; den duger endast för uppbyggande av kyrkor och slott.

Bland litauerns husbyggnader intages första rummet av svirnas, ett slags kornbod. Den liknar mycket de svenska förrådsbodarne. I den förvaras hela skörden och där lagras litauerskornas hela förråd av kläder och konstvävnader. De vuxna döttrarna i hemmet ha där sina sov-

kammare. I dainos blir ofta en svirnas besjungen såsom målet för mången ynglings önskningar och förhoppningar.

Byggnaderna på litauerns gård stå vitt skilda från varandra, men kornboden står närmast boningshuset och mitt emot detta. Och kornboden utsmyckas ännu mer än boningshuset med snidade prydnader, den reses från ett högt fundament av sten och har framväggens pelare utarbetade med större omsorg än de som stå vid boningshusets ingång. Takranden avslutas med ett fint ornament.

Av alla litauiska slott återstå endast ruinerna. Icke mycket bättre är det beställt med kyrkorna, och ofta ha dessa blivit fullständigt fördärvade genom restaurering. I jämförelsevis bättre tillstånd befinna sig de gamla klockstaplarna. De av dessa som uppförts av sten äro runda och de som gjorts av trä fyrkantiga, men alltid och överallt bestå de av tre våningar. Den andra våningen är smalare men betydligt längre än den första, och dess väggar luta långsamt inåt. Den tredje, som bär luckorna, är helt liten och av nästan kubisk form. Dessa våningar gå in i varandra genom de små taken, som nedtill avslutas med fria ornament. Det översta takets spira lyfter sig högt och avsmalnar uppåt samt krönes med ett konstrikt kors. Detta byggnadssätts arkitektur förråder en byggmästare med konstsinne. Han förstår väl att samman-

ställa det arkitektoniska och det dekorativa. Intet överflöd av dekoration tillstädjes och ingen överväldigande massa. Men detta gäller endast byggnaden, ty i övrigt föredrager litauern det dekorativa. Arkitekturen och dess särskilda fordringar avskiljer han noggrant från de andra områdena av sin verksamhet.

De litauiska korsen tala skönast om litauerns förtrollande skaparemakt på det dekorativa området. Här leker han lika lätt och skickligt med linjerna och deras förhållanden som i dainan med ljud och tankar eller i juostan med färger och ornament. Här likasom där framskapar han allt som han önskar sig. Korsets helt enkla form omvandlar han till en jättelik blomma. Korset strålar och utandas i varje minsta del sitt hemlighetsfulla liv. Dessa små skulpturer, som stå där, fromma men fundersamma, föreställa icke himmelens helgon utan gestalter i de litauiska sagorna. Ehuru de icke äro lika de vanliga människorna och icke återgiva något av deras karaktärsdrag, äro de dock mycket karaktäristiska i och för sig. De äro icke heller schematiska. Var och en av dessa personer röjer en egen och individuell själ. Det ser ut som om de försiktigt samspråka inbördes, då människorna icke märka det. Och dessa små träfåglar, som ofta sitta på deras händer, se ut som flöge de om natten till molnen för att där söka sig föda.

Dessa 5—7 meter höga gravkors, som stå så nära intill varandra, göra på avstånd ett djupt intryck. Man ser en stilla, gåtlik familj av ofattliga gestalter. Man kommer närmare och vill veta vad de göra här. De varken hålla vakt, ej heller vilja de påminna de levande om döden. Nej, det göra de icke. Det är som om de blott ville säga: "Lyckliga äro alla de döda måtte lyckan även komma till de levande".

På ingen kyrkogård kan man finna två kors, som äro helt lika varandra. Måhända icke i hela Litauen. De döda, som om natten gå ut ur sina gravar och ströva omkring i världen, tills midnattstimmen slår, måste ju lätt kunna finna vägen tillbaka. Likväl har varje kyrkogård något för den karaktäristiskt över sig, man kunde säga en egen stil, en släktskap emellan alla kors som där finnas.

Mycket ofta antar korset solens form. Litauern älskar solen nu liksom i hednatiden. "Saulelé močiuté" (solen den lilla modern) kallar han solen. Solen är i Litauen en symbol för allt gott, solen är godhetens mor.

Men litauern avbildar aldrig solen annat än på korsen, inte i vävnader, inte heller i hemsnideriet. Det förefaller som om litauern inte ansåge det för passande att sätta solen på möblerna eller väva den in i bältena — korset är den lämpligaste platsen! — Det finnes dock helt andra or-

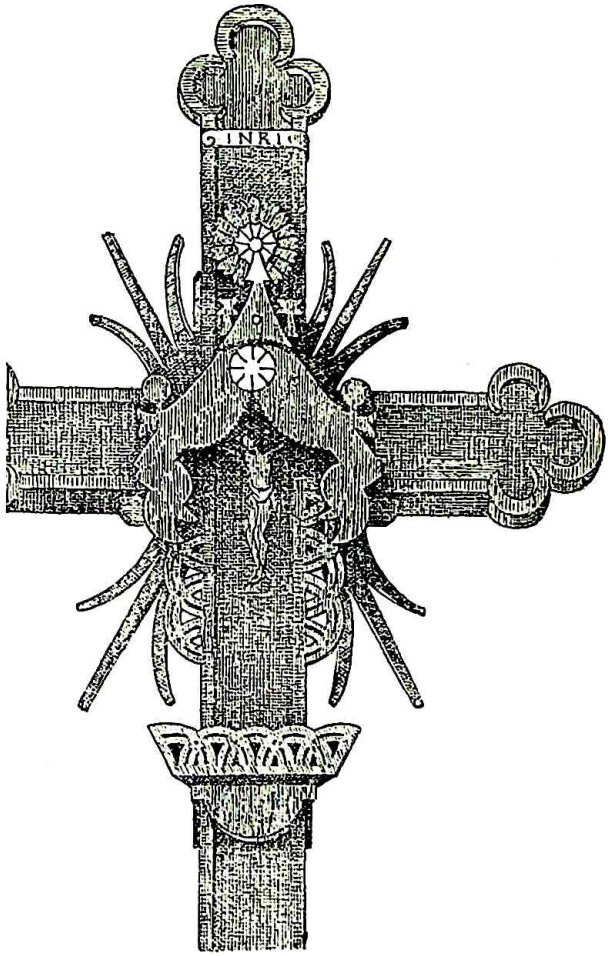

GRAVKORS

saker som leda till, att korset dekoreras med solstrålarna. Det är inte blott hans önskan att utbyta kristendomens lidandes tecken mot den hedniska glädjens symbol som här inverkat. Litauern tycker inte om sådan bokstavlig symbolism. Men han vill inte ha några tomma ytor i dekorationen, och själva korsets form bjuder solstrålarna till sig, vilka kunna fylla upp dess tomma vinklar. I fall korset blir tillräckligt dekorativt utan att dekoreras med solstrålarna, använder litauern dem icke. Men ibland hittar han på en ny dekorativ idé och förvandlar kanske hela korset till en bild av den strålande solen. På samma sätt använder han månen och stjärnorna vid korsdekorationen. Den sakliga betydelsen får hos litauern aldrig tränga utöver den konstnärliga formens gränser, betydelsen ligger för honom innesluten i själva konstverket.

Korsen målas. För detta ändamål användas nästan överallt samma färger, nämligen vitt jämte mörkblått eller rödbrunt jämte saftigt grönt. Men då färgen faller bort, står korset omålat och blir med tiden svart eller betäckt med grönaktig mossa, vilket gör det ännu präktigare.

Särskilt fina delar av korset, såsom strålar eller vid kanten hängande klockor utarbetas av järn. Litauern förstår väl på vad sätt järn skall anpassas till trä. Han förstår att aldrig bryta stilen.

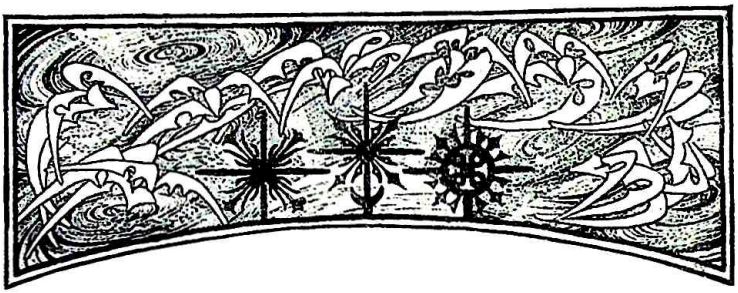

A. VARNAS

VII.

Måleriet.

Forntidens litauer kände icke målarkonsten. Men den passade icke heller hans lynnesriktning. Målandet gör ju ofta anspråk på att återupprepa eller återgiva det som sker i rummet och i tiden.

Det vore orätt att förneka att naturen lärt litauern måla. Ty han känner vad skön natur är. Han har kring sig de djupa blåa sjöarna med hög och skogbevuxen strand, floderna och bäckarna, som än rastlöst framströmma mellan ängarna, än bryta sig väg i alla riktningar genom kedjor av kullar, än med stilla flöde försvinna i skogens mörker. Varje vår stiger vattnet över sina bräddar och bildar stora sjöar vari översvämmade skogar och kringflutna byar skönjas. Floderna, såsom Nemunas (Memel), Neris (Vilija), Šešupė, Nevėžis, Dubisa, Minija och Jura bjuda

den som färdas på dem en hel mängd utsikter över rika och präktiga landskap. Och därtill kommer den för Litauen egendomliga dimman, som utgår från skogen och som är vit morgon och afton, om dagen ljusblå och om natten i månskenet silvergrön. Och sjöarna uppsända om hösten sin grå dimma.

Litauens natur är skön. Litauern vet det och älskar den. Men samtidigt vet han, att vad han ständigt kan se behöver icke återgivas. Hans själ är ingen spegel. Den vill handla och icke blott bliva en overksam åskådare. Litauern kan ju även skaffa sig en egen mänsklig natur. Naturen kan intet annat än lära honom, och det hon lärt honom är att gå sin egen viljas väg.

Målarkonsten uppträder i Litauen först i slutet av nittonde århundradet. I januari 1906 öppnades den första litauiska konstutställningen i Vilnius (Vilna). Den var emellertid icke blott ett första försök av nybegynnare. Det var en konstutställning av redan mogna arbeten. I en lokal med 7 rymliga salar voro omkring 400 nummer utställda. Där funnos arbeten av konstnärer, som fulländat sina studier i München och Paris. Och dessa konstnärer voro M. Čurlionis, K. Stabrauskas, P. Rimša, A. Žmuidzinavičius, T. Daugirdas, Kalpokas, Varnas, Jarošević̆ius och ännu några andra.

Man skulle kunna tro att dessa konstnärer skulle här

uppträda som exponenter av en allmänt europeisk konstriktning — överflytta Claude Monet, Degas, Segantini och andra på litauisk mark. Men det visade sig att så var icke förhållandet. De litauiska målarne, som saknade "egen historia och egna traditioner", hade dock icke förlorat huvudet i de europeiska konstgallerierna. Litauern har även här liksom alltid förblivit oemottaglig för främmande inflytanden. Visserligen lärde han mycket i München, Paris och Florenz, men han lärde icke att kopiera och efterhärma. Han lärde där endast att finna sig själv.

Efter den första konstutställningen följde de övriga. Och "Lietuviu Dailés Draugija" (Litauiska Konstföreningens) utställningar drogo snart efter sin säsong i Vilna till andra litauiska städer och t. o. m över Litauens gränser, till Riga, Moskva och Petersburg. De ryska konstnärerna förstodo att sätta värde på litauisk konst. Čurlionis blev icke mindre avhållen i Ryssland än i själva Litauen.

Varje vår skänkte nya skatter åt den litauiska konsten. Man såg huru hastigt Adomas Varnas och Kalpokas utvecklade sig. Litauens störste konstnär, M. Čurlionis, är väl död (1911), men litauerna kunna vara vid gott mod, ty den litauiska målningen riktas fortfarande genom arbeten av Varnas och Kalpokas.

M. Čurlionis blev icke gammal (han var född 1875), men han har skänkt sitt fosterland hela tempelsalar av

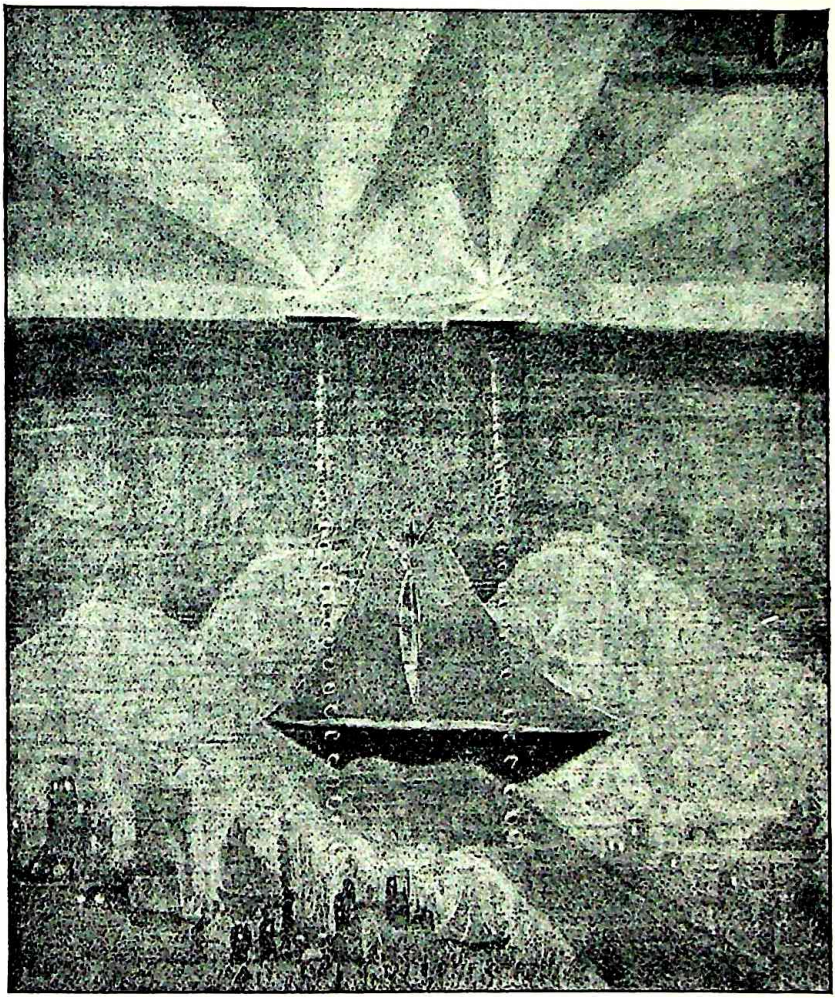

Ur "HAVSSONATEN" ANDANTE M. ČURLIONIS

geniala målningar. Hans konst står i direkt förbindelse med det litauiska folkets skapande verksamhet. M. Čurlionis' fantasi var närd av pasakos och dainos. Samma ande som styrde korssnidarens och vävarinnans hand ledde även hans. Han förde deras arbete vidare och visade att litauern å detta honom dittills obekanta område kan behärska ämnet och tekniken efter behag. Man står ofta inför Čurlionis' målningar och förstår dem icke. Där finns intet av det som man vanligen väntar av en tavla. Čurlionis har icke hämtat ett streck ur verkligheten; varken det konkreta eller ens det abstrakta elementet i hans konst stammar därifrån. Han kastar åsido all lydnad för naturens lagar. Nå, han känner andra lagar i stället. Och därför kan han med så säkert mod låta ryttaren rida i luften över en stad (tavlan "Ryttaren"), bygga de höga broarna på smala pelare, låta blommorna blomstra fram direkt ur jorden och likväl blomstra så rosiga och glada ("Vårsonat"). Eller han låter två konungar betrakta ett slott som avtecknar sig på insidan av den enes hand, medan i bakgrunden en mängd repliker av slottet i olika storlek framskymta ur skimrande nattligt mörker ("Saga"). Eller han visar oss pyramider, nedsjunkna i havet, och på deras toppar uppgå underbara solar ("Pyramidsonat"). Eller en hand sträckt uppåt från havsbottnen, där en hel död stad ligger begraven, lyfter plötsligt upp

ett segelfartyg och närmar det emot två ljus, från vilka stora tårar falla ned i havsdjupet ("Havssonat, Andante"). Och så till sist hans största, alldeles obegripliga och obeskrivliga tavla Rex. Alla dessa verk äro sagor, fritt skapade legender, fulla av tillvarons hemlighet och lycka.

Čurlionis känner förvisso allt vad det moderna måleriet fordrar av en målare — perspektiv, färgharmoni och allt det övriga. Men han använder icke dessa medel för deras egen skull. Han uppkallar t. o. m. sina tavlor med musikaliska namn: Allegro, Andante, Preludium, Scherzo; han målar sonater. Ja, han är en musiker — en komponist, som spelar med färger och linjer. — Därmed har Čurlionis icke påfunnit något nytt: han fortsätter blott vad hans förfäder hade åstadkommit i sina juostos och kors. Hans konstverk måste betraktas med samma ögon, varmed man ser på den litauiska konsten i allmänhet, för att man skall kunna se dem rätt och fatta deras värld fritt, utan sammanblandning med verkligheten.

Då A. Varnas sände sina tavlor från Frankrike och Italien till litauiska utställningen i Vilna, var han ännu en god europé, å ena sidan starkt påverkad av franska impressionister, å den andra av Segantini. Dock kunde man redan då bakom dessa inflytelser ana en kraftig och nationellt individuell personlighet. Då Varnas slutligen 1911 återvände till Litauen, blev han åter en fullblods-

litauer. Här hörde han åter dainos och pasakos, såg hemmagjorda vävnader och kors. Nu fann han sig själv, och hans brokiga, muntra värld blev djupt allvarlig, men samtidigt rikare än förr.

Varnas är en förstklassig litauisk landskaps- och porträttmålare. Men fast han förtjänar detta namn äro hans litauiska landskapsbilder varken studier i luftanatomi eller försök att återgiva ett stycke natur. Hans natur talar, ler och tänker alldeles såsom han vill; han skapar för henne en själ, som hon ännu aldrig haft. Man betraktar hans små tavlor och känner huru skuggorna sakta slå sina armar om träden; vid solnedgången böljar ängen oroligt i vågor; dimman står i luften och gungar. Varnas' höstackar vandra omkring på ängen i månskenets gröngula ljus likt från forntiden kvarglömda munkar. Hans stigar i skogen kännas väl av de hemligt framstrykande djuren. De osynliga strålarna i hans luft blixtra upp av sig själva och kasta på träd och vatten en darrande, färgad slöja.

Varnas älskar i likhet med Leonardo da Vinci att måla porträtt med landskap i bakgrunden. Och dessa landskap ha samma ögon och tankar som hans människors icke målade utan omskapade ansikten. Hans modeller kunna med rätta klaga över att de ha blivit målade helt annorlunda än de se ut. Ty Varnas skapar icke vanliga alldagliga

människor utan själar, som föddes före kropparna, och som nu med undrande ögon betrakta världens och sin egen hemlighet.

Varnas ägnar sig även åt den grafiska konsten, och på detta område frambringar han underbara ting. Se på dessa obeskrivliga fåglar, som icke äro av denna världen, vilka med andakt omringa korsen eller annorstädes hålla någon mystisk sammankomst.

Även bildhuggaren Petras Rimša, som skapat många sköna skulpturer i litauisk stil, såsom Chimera, Häst på ängen och Hemskola, visar sig lika framstående i den grafiska konsten. Hans vignetter följa strängt den litauiska folkkonstens och särskilt korsens stil. I allmänhet känna alla litauiska målare och bildhuggare stark böjelse för grafik. Detta är något egendomligt för den litauiska konstviljan.

Kalpokas är mörk, dyster och dramatisk i sina skapelser. Ur hans landskapsmålningar talar den skräck som behärskar de litauiska sagorna om förfäderna. Hans tunga moln tyckas krypa på själva jorden! Icke ens hans färgmättade solstrålar bringa någon glädje. Ett oförgätligt intryck får man av hans skisser av djävulshuvuden — de långa halsarna med svarta huvuden och ett grönt öga. En sådan satanism blickar ut ur dessa ögon, att djävulen själv skulle fröjda sig, om han såge det. Eller hans stora

målning av en blodig slaktning i luften, där det ser ut som om himmelen själv kämpar med jorden. Eller hans dödståg genom fältets kvalmiga damm. Och dock präglas hans målning av en sträng och lugn, ädel stil. Kalpokas förstår att häva den spänning han skapat, han bringar säkert och lätt sin ohörsamma värld till lydnad. Hans tema går aldrig utom konstens gränser.

Kazis Stabrauskas, Čurlionis' lärare, har målat en cykel, kallad "Lietuva" (Litauen). Den symboliserar det underkuvade Litauen. Här ser man en vid jorden fastkedjad, naken, underskön flicka med sina ögon öppnade mot himmelen; en rovfågel med blodig blick går omkring henne och betraktar henne med lystnad. — — Här faller en korsformig skugga från himmelen över de vida fälten; rörda av den resa sig de sovande riddarne ur jorden och de fallna slotten stå upp. — — Här är en jättelik gravkulle översållad med höga kors och en blixt, som sönderriver molnen, slår ned i dess mitt o. s. v. Detta är bilder av väldig makt och stor konst.

Men K. Stabrauskas känner även de muntra dainos, ur vilka en förhoppningsfull melankoli klingar. Hans havsprinsessa, som av vågorna lyftes upp ifrån havsbottnen med pärlor i håret och i händerna, är även en verklig pärla av litauisk konst. En annan tavla heter "Höstfest". Genom de nedfallande gyllene löven draga de gyllene

prinsessorna i dansen, och dem följa de gyllene fåglarna. Eller hans gyllene palats och regnbågar! Överallt sjunga färgerna och tankarna sakta och förhoppningsfullt; i själva verket är det den gyllene melankolin han målar.

K. Stabrauskas har rest nästan över hela världen; han har sett många bilder genom sina litauiska ögon och fört dem hem, besjälade av litauisk ande. Bland dessa bilder intaga landskapsmålningarna från Sverige obestridligen första rummet. En natur så lik den litauiska måste ligga hans hjärta närmast.

Mer än någon annan litauisk målare har Stabrauskas förblivit en europé. I sin själ är han ännu helt en litauer, men icke i det yttre. Hans bredd i utförandet, hans färgskala och symbolik äro främmande för det litauiska lynnet.

Antanas Žmuidzinavičius, ordförande i "Lietuviu Dailés Draugija", är en duktig målare. Men hans skicklighet krönes blott mycket sällan av ett gott resultat. Han känner och förstår grundligt den litauiska folkkonsten, men han förmår icke att nå utöver den. Därtill hyser han för stor fruktan för att något av dess egenart skulle taga skada, om än aldrig så liten.

Litauen har bland andra mycket lovande unga krafter en bildhuggare Zikaras, som väcker särskilt stora förväntningar. Han har ett egendomligt lynne. Han ler så ungt

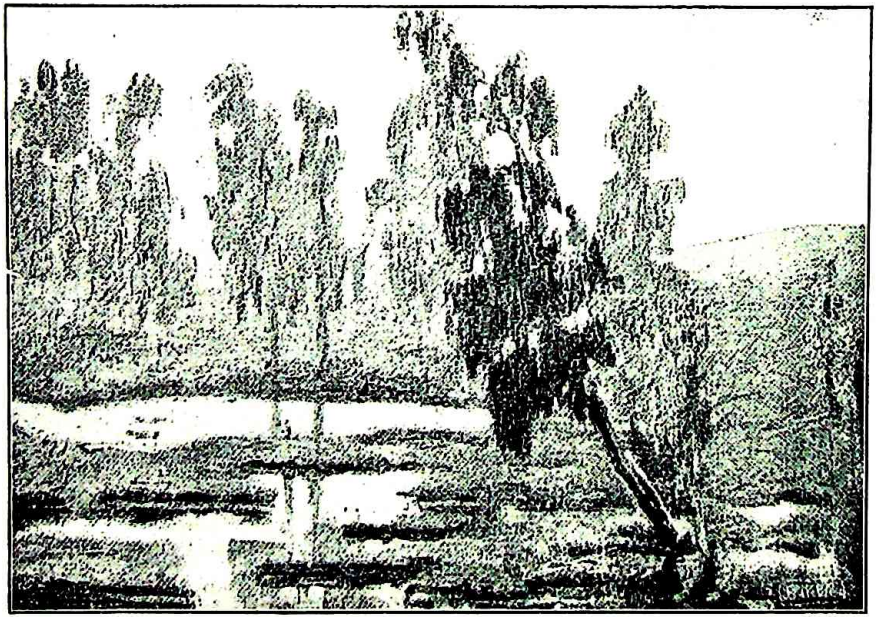

HÖSTEN

A. VARNAS

men med tårar i ögonen. Hans skulpturer Ponaitis (ett smeknamn för unga människor, som gå och se allvarliga ut), och Filosofen äro mycket gripande och ungdomligt allvarliga. Hans sista arbete "Moder lekande på golvet med sitt barn" fick denna vinter pris av ryska konstakademien i Petrograd.

Men Zikaras målar även. Han går i samma riktning som Čurlionis och med stor framgång. Han efterhärmar icke Čurlionis utan skapar alldeles självständigt. Hans ämne är mera konkret och bestämt; han älskar natten, himmelen och det lugna vattnet. Han föredrager de rofulla sagornas tid framför varje annan.

Tillhöriga ett folk som räknar knappa fyra millioner själar och med en så kort verkningstid bakom sig hava de litauiska målarne uppnått oväntat stora resultat. Dessa resultat giva ett tydligt vittnesbörd om litauernas skapande kraft.

A. VARNAS

VIII.

Litteraturen.

Ehuru den nya litauiska målarekonsten är så ung, står den dock högre än den nya skaldekonsten. Litauen hade ju redan i 18:de århundradet en berömd diktare, K. Duonelaitis (1714—1780), som på sin tid blev översatt till många språk; men under de två sista århundradena har jämförelsevis föga blivit gjort. Visserligen vart en stor mängd böcker skrivna och följaktligen tryckta, men på detta sätt får man i de flesta fall blott en litteratur, icke någon diktning. Litauens diktare förstodo ännu icke tillräckligt den inneboende musiken och den skapande egenarten hos deras språk. De hängåvo sig dessmer åt främmande inflytanden och sökte på sitt språk sprida Rousseaus, George Sands och den ryska litteraturens idéer. I allmänhet utvecklade sig den litauiska litteraturen, icke skaldekonsten,

enligt samma linjer som de europeiska kulturrörelserna. Konsten i Europa sjönk mer och mer efter Schillers och Göthes tid, tills slutligen tiden var mogen för Balzacs "Mänskliga komedier" och Zolas romaner. Man sökte i konsten icke konsten själv, icke människans skapande själ i dess egen värld, utan tidsskildring, psykologi, förkunnelse o. s. v. Vad som helst, blott icke konsten. Ja, detta var undervisandets tid. Och som en följd därav kom den nyaste sensations- och detektivromanen.

K. Duonelaitis skrev på hexameter, och hans litauiska språk är, liksom över huvud hans poetiska uttryckssätt, ledigt och klangfullt. Duonelaitis var redan på den tiden en naturalist, som sökte återgiva verkligheten, men likväl är allt som skapats av honom, t. o. m. hans realism, ett mästerverk. Den natur han skildrar med dess fåglar, djur och människor är levandegjord av en händig och öm konstnär. Hans natur är ett stort och starkt väsen och likväl så barnslig. Den tycker om att le och skämta.

Men Duonelaitis ville också predika och undervisa. Han hade ju varit präst i preussiska Litauen. Och hans lära var så naiv och ooriginell, att han genom den blott fördärvade sig själv som skald. Han är ingenting mer eller mindre än en yrkesmässig lärare. Men framletar man enstaka stycken ur hans undervisningspoem och läser dem för sig, känner man en obegränsad fröjd över hans begåvning. Så

t. ex. den hälsning han låter sommarens sol bringa världen (Duonelaitis största verk "Fyra årstider"), och vilken begynner med dessa ord: "Var hälsad, du brokiga värld, som har firat vårens festdagar, var hälsad även du människa, som fröjdat och riktat dig av vårens blommor och nu möter sommaren." Både våren och hösten ha skänkt hans konst mäktiga och själfulla naturbilder.

Bland förra århundradets diktare är bland andra Gužutis anmärkningsvärd. Han var den förste litauiske dramatikern. Hans dramer uppföras ännu i dag i Litauen. Han har även skrivit text till operan "Eglè-Žalčiu karalienė" (Eglè-ormarnas drottning), vartill längre fram en härlig musik komponerades av Talat-Kelpša. Hitintills är "Eglè-Žalčiu karalienė", byggd på en gammal-litauisk saga, den bästa operan i Litauen. Och hans dramer kunna knappast överträffas.

Satirikern Dionizas Poška har icke skrivit mycket, men hans dikter äro genomgående hållna i de litauiska satiriska sagornas anda. Han skämtar och förlöjligar lika säkert och träffande som de.

Biskop Valančius (död 1875) skrev på låglitauiska dialekten. Hans mest framstående verk är "Palangos Juzè". Palangos Juzè är en ung skräddare från Palanga, född vid havet, men driven av vandringslängtan att draga djupt in i landet. Med väskan på ryggen, klädd i träskor vandrar

han omkring i hela Litauen. Han syr bra och billigt, och folket, i synnerhet ungdomen, tycker mycket om honom. Han lägger märke till, hur folket klär sig, hur det lever och arbetar. Allt nytt han upptäcker gläder honom, det lockar honom att gå vidare. Han njuter av Litauens landskap, han lever med naturen, med folket.

"Palangos Juzè" är icke blott en samling etnografiska skisser från skilda delar av Litauen, det ger oss inte endast den vandrande skräddarens intryck, utan det är även ett starkt om också enkelt konstverk, färgrikt och levande sammanvävt.

Valančius skrev många korta berättelser ur lantfolkets liv. Han skrev enkelt och godmodigt, han förstod att man i vardagslivet kan finna inflätade många tjusande hemligheter. Och nu förtäljas dessa berättelser bland folket alldeles såsom sagorna. De ha blivit vandrande liksom hjälten, och ehuru de blott voro tillägnade Schemaiterna, vandra de nu över hela Litauen. Ehuru Valančius skrev nya sagor med nytt innehåll, hade han av de gamla sagorna lärt hur man måste skapa sagor på litauiska.

Litauen har haft ännu en annan biskoplig diktare, Antanas Baranauskas. Och hans elegiska poem "Anikščiu šilelis" (Anikščiu skog), där skogen, vinden, himmelen och det blinda ödet äro de handlande personerna, blev lika-

ledes ett poem som vandrat runt hos det litauiska folket. Folket sjunger det nu som en sång.

Det är påfallande, att medan hela den övriga litauiska intelligensen, även de andliga, stod under främmande inflytande, förblevo dessa båda biskopar i sin anda och sin verksamhet självständiga litauer. I sanning, det är blott de svaga människorna som hängiva sig fritt åt främmande kultur; den stora begåvningen finner egen väg och är i stånd att framkalla egen kultur.

Vid slutet av nittonde århundradet, då den litauiska nationella rörelsen fortgick i raskt tempo, begynte en äkta litauisk litteratur att hastigt växa upp. Ehuru tiden emellan 1883 och 1905 fostrat många skriftställare och skalder, motsvarar den dock icke den litauiska konstens fordringar. Det var å ena sidan den stora patriotismens tid och å andra sidan den lidelsefulla socialismens, och även av konstverket fordrade man att det skulle göra propaganda för dessa idéer. En roman eller ett skaldeverk fick högt beröm blott i samma mån som det var skrivet riktigt agitatoriskt.

Trots denna allmänna begreppsförvirring utkommo några konstverk, som föga eller intet skadats av tendensen, ehuru detta knappast uppmärksammades ens av författaren.

Dr Vincas Kudirka (1858—1899), hjälten i den litauiska nationella rörelsen, var en mångsidigt begåvad personlig-

het. Likaså den ännu levande Dr Jonas Basanavičius samt Dr Jonas Šliupas, som dessutom var grundläggare av ett litauiskt socialistiskt parti och socialistisk teoretiker. Dr Kudirka kände den makt, som konsten är i stånd att utöva på människorna, och hade själv en djupt kännande själ; han ägnade därför en betydande del av sin verksamhet åt konsten. Tyvärr hopblandade han sin skönlitterära verksamhet med sin publicistiska. Därför göra alla hans poem och berättelser intryck av följetong. Blott ett enda verk "Tilto atsiminimai" (Brons minnen) är verkligen ett rent konstnärligt verk utan varje tillsats. "Tilto atsiminimai" liknar K. Stabrauskas' cykel "Lietuva". Mörka och dystra livsbilder, symboler av den verklighet Litauens folk fått uppleva, draga fram över den litauiska träbron. Den böjer sig och knakar i alla fogningar, och likväl bygga de glada svalorna sina trygga nästen under dess bjälkar.

Dr Kudirka har genom sina översättningar gjort den litauiska skaldekonsten en stor tjänst. Han översatte Schillers verk så, att de på litauiska klinga lika skönt som på tyska.

Små berättelser i realistisk anda ha skrivits av J. Biliunas, men framför allt märkas hans berättelser från barndomen, som äro fulla av morgonrodnadens poesi. Inom detta område skriver han varmt och ljuvt.

I en berättelse "Piestupys" (namnet på en ryktbar spök-

plats) skildrar han två barn, en tioårig pojke och hans ännu yngre syster, som tidigt en decembermorgon gå alldeles ensamma genom spökfyllda skogar till morgonmässan. Mor vill kläda dem varmt mot kölden. Men pojken ville inte vara klädd liksom en kvinna, han vill inte bära en duk om halsen, han vill visa, att han är en man. En stor käpp tar han med sig för att skydda systern mot både vargarna och spökena. Så länge pojken ser byn bakom sig är han tapper. Men småningom försvinner hans tapperhet, och han ser allt oftare tillbaka mot byn med sorgsna blickar. Under granarnas tunga, svarta grenar skimrar det hemskt, alldeles som vargögon. Pojken går nu så tyst och försiktigt som möjligt, men snön knarrar ändå under fötterna. När de närma sig den i byn mycket omtalade spökkullen, ber pojken till Gud, och när han plötsligt märker, att syster darrar, faller hans käpp ur handen och han smyger sig till systern. De se, att något vitt kommer fram till dem. De sjunka samman och vilja inte se, hur spöket skall strypa dem. Men det var blott en i vit skinnpäls klädd gammal kvinna, som även skyndade till kyrkan. De två barnen sprungo upp och tittade leende på varandra. Pojken svänger sin käpp och kastar bort den. Nu fruktar han inte mer och går raskt med mössan på nacken.

I en annan berättelse "Joniukas" kommer den sexårige Joniukas ihåg, hur hans far en dag gick hemifrån. Han

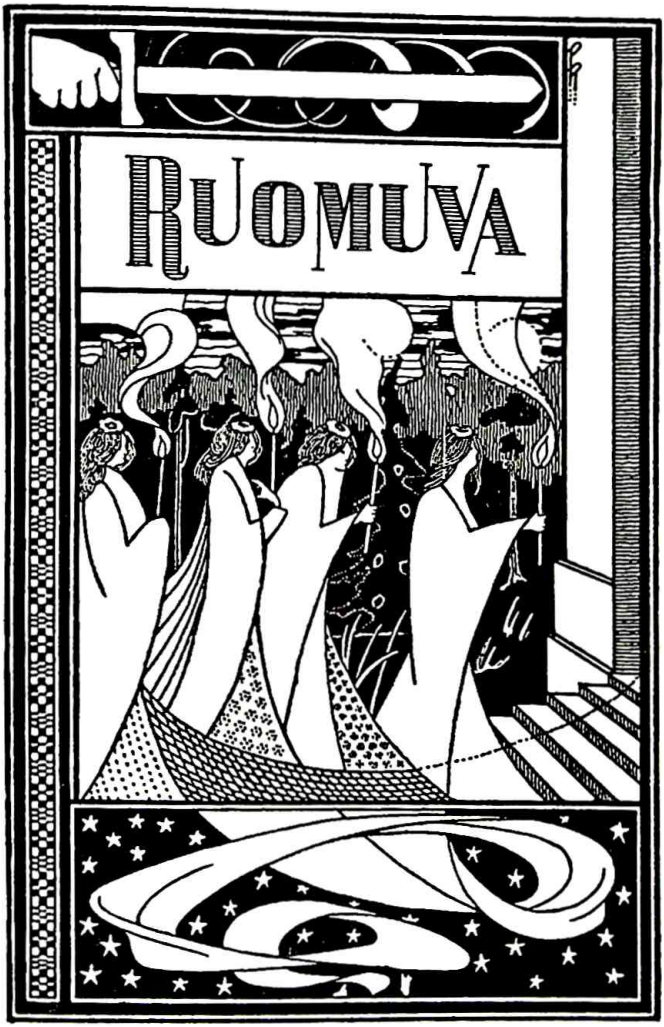

P. RIMŠA

kommer ihåg, att mor grät mycket, att många grannar kommo för att säga farväl åt hans far och att alla då voro ledsna. Han förstod icke, vart hans far skulle gå och varför alla voro så ledsna. Men när far ville gå och kysste honom, grep barnet tag i fars rock och grät bittert. Far kom aldrig hem igen. Hans mamma blev fattig och var tvungen att skicka honom ut till en bonde, hos vilken han blev satt att vakta gäss. Han var ju så liten att något annat kunde han inte göra. Han satt på ängen vid de små gässen och lyssnade och såg, hur alla andra pojkar sjöngo och redo. Han lärde också att sjunga. Han kunde endast början till en visa, men han sjöng den alltjämt, och var så glad, så glad! En dag for en äldre pojke i en tom vagn förbi ängen och stannade hos den lilla sångaren. Han förstod att Joniukas gärna ville följa med. Joniukas hade ju aldrig åkt i en vagn. "Om du vill sjunga för mig, så tar jag dig med". De åkte hela dagen, voro i skogen och i byn, reste en lång väg och Joniukas sjöng utan avbrott. Han glömde alldeles sina gäss, och på kvällen, när han äntligen återvände till dem, fattades två. Hans matmor gav honom mycket stryk. Och på natten låg Joniukas hopkrupen i sin bädd och det dröjde länge innan han somnade.

Många litauiska författare ha försökt hämta stoffet till sina konstverk ur barnets liv, men ingen har lyckats

så, som J. Biliunas. Hans barnavärld är barnets värld i varje detalj, där leva endast barnen, där lyser barndomens sol. Inga andra än barn få inträde dit.

Lyrikern Maironis röjer i likhet med alla övriga litauiska skalder av äldre klass en överrik patriotism. Och icke blott i privatlivet utan även i sin konstverksamhet tjänar han först och främst fosterlandets sak. Därför lida Maironis' poem ofta av överflödig retorik. Blott sällan frigör han sig därifrån, och då framträder hans poetiska konst väl. Mest betydande av hans poem äro "Jaunoji Lietuva" (Unga Litauen) och "Raseiniu Magdė".

I "Jaunoji Lietuva" skildrar Maironis Litauens nationella pånyttfödelse. Här framträda som i relief alla dess ledare och hjältar. Även frånsett det rent historiska intresset finns det många vackra och konstnärliga ställen i poemen. Maironis älskar Litauens natur, han älskar dess många floder med höga stränder. Han kan sjunga om Minija, Dubisa och Neris, och dessa floder leva i hans verk liksom även själva Litauen.

Maironis' vers är stålhård och klingande. Formen sviker honom aldrig, men han är allt för starkt patriotiskt sinnad; innehållet får företrädet framför formen och behärskar denna.

Litauen är rikt på skriftställarinnor och skaldinnor. Och deras produktion är betydande. Lazdinu Peléda, Že-

maité, Šatrijos Ragana och Bité hade sin bästa poetiska verksamhetstid mellan 1885 och 1905, men skriva dock ännu. De äro emellertid föga litauiska med alla sina tjocka och tunna romaner. De ha helt och hållet gått upp i de franska och tyska humanitära idéerna. Endast Sofija Čurlionienė, änka efter den avlidne målaren, står på rätt mark. Hennes poem "Jura" (Havet) är skrivet som en daina, strängt och harmoniskt. Hon använder icke rim; hon öser ur det inhemska litauiska stoffet och arbetar med litauiska medel. Och varje hennes diktverk är ett poem eller en liten tankefylld saga. S. Čurlionienė är självständig; hon efterhärmar icke den litauiska folkkonsten, utan såsom det anstår en nutidens människa går hon vidare. Hela den mänskliga världen växer ju ständigt, livet skapar nytt stoff för andens verksamhet, och så måste även den litauiska själen gå framåt. Men icke alla vägar leda framåt. Och detta inser man väl i det nya Litauen.

Måhända ha också de litauiska målarne med sin konst bidragit till att de unga litauiska skalderna begynt tänka litauiskt.

Det preussiska Litauen har också nu liksom på Duonelaitis' tid tagit ett första betydande steg i ny riktning. Nu har det preussiska Litauen skänkt Vidunas åt den litauiska skaldekonsten. Vidunas står såsom preussisk

litauer i nära förhållande till den tyska kulturen och är starkt påverkad av den tyska symbolismen, men trots detta formella särdrag talar hos honom överallt den nationella andan. Hans cykel av historiska tragedier med litauiska ämnen, "Prabočiu šešéliai" (Förfädernas skuggor) och "Amžina ugnis" (Den eviga elden), inalles 8 tragedier, samlade under dessa båda namn, äro de största dramatiska verken i den litauiska dramaturgien. De äro så mästerligt och samtidigt så äkta litauiskt komponerade, att man nästan icke märker den tyska symbolism som trängt sig in i dem.

Vidunas talar liksom ur tidernas djup, intet är dött för honom. Han väcker förfädernas skuggor och de gå fram ur jorden, de kalla litauerna till nytt liv, de förkunna: "Så länge du, bror, lever, lever även ditt fosterland". I tragedien "Ne sau žmonès" (Människor som ej leva för sig själva) ur cykeln "Prabočiu šešéliai", vilken handlar om livegna preussiska bönder, ser man hur en man plötsligt erfar, att han är en värld för sig och att han skulle kunna skapa eller omskapa den, men icke får det — han arbetar för en främmande herre. — Under hela spelets gång ligger en gammal kvinna dödligt sjuk på scenen. Hon ligger glömd, men det största onda hon lider är det, att hennes barn inte leva sitt eget liv, att de inte leva för egen räkning. Men hon skulle bli frisk igen om hon

bara finge se, att hennes barn kunde leva för sig själva. Och det kommer en dag, då den gamle upproriske Visuomis söker tillflykt i hennes hem. Hans ord tända barnens sinnen, de börja känna inom sig den skapande elden. Nu kan den sjuka modern dö lugn.

Vincas Krévé är född i Litauens skönaste del, i distriktet Trakai, guvernem. Vilna. Det ser ut som om där icke blott de gammallitauiska sederna förblivit ofördärvade utan också den gammal-litauiska naturskönheten. Denna trakt av Litauen är många århundraden efterbliven. Man klär sig där ännu alldeles gammal-litauiskt, sjunger de gamla dainos och berättar de urgamla sagorna. Man tror där ännu på legender och man lyssnar till dem med andakt under stilla musik av kanklés. Vincas Krévé är själv en skapare av dylika legender. Och hans flytande, rytmiska språk är såsom de gamla kanklés' musik. "Dainavos šalies padavimai" (Landet Dainavas legender. Dainava är det forna namnet för kretsen Trakai och betyder "sånglandet") ha blivit litauernas stolthet. Med sitt stora drama "Šarunas Dainavos Kunigaikštis" (Scharunas furste i Dainava) har Vincas Krévé icke blott givit liv åt Litauens underbara forntid utan har även av det historiska ämnet skapat en poetiskt odödlig legend.

Vincas Krévé var den förste som lyfte den litauiska litteraturen till ren skaldekonst. Främmande för honom

voro alla de moderna rörelserna med deras symbolism och psykologism i konsten, han arbetar fritt, såsom vore han ensam i världen. Han förkastade det vanliga vardagliga språket, varmed en roman eller ett drama skulle skrivas enligt 19:de århundradets triviala recept. Han diktar i prosa, och han vill icke heller i språket vara en blott fotograf, han förvandlar det till ett känsligt musikaliskt instrument. De av honom skapade bilderna och människorna i "Šarunas" framstå icke blott i levande gestalt, de lysa och klinga även.

I sin egen diktning binder sig Vincas Krévé icke vid någon bestämd form eller stil. Dramerna skriver han på ett sätt, legenderna på ett annat, och hans berättelser förete en ny litterär art. Krévé tycker inte om realismen, men hans berättelser äro skenbart klädda i en realistisk form. De ha nämligen en realistisk källa, vardagslivet, men han gör vardagslivet till en helig hemlighet. Detta får sin största kraft och även ett nytt eller omskapat innehåll genom konstnärens ingripande. Konstnären är liksom en gud — enligt hans vilja ordnas hans rike. Det växer och blommar därför, att dess härskare vill det.

I novellen "Skerdžius" (Herden) få vi skåda byäldsten Grainis' lind och den gamla herden Lapinas. Ingen vet hur gammal linden är och icke heller vet någon hur gammal herden är. Han själv vet det icke. Han lever som ett

träd och räknar inte sina år. Han vet icke heller hur många gudar det finnes, han bryr sig ej därom. Herden älskar skogen, han känner till varje träds historia. Han gläder sig med skogen och sörjer med den. "Människorna göra ont med att de fälla skogarna, och alla våra dagars människor fälla de vackra levande träden".

Herden vill inte dö. Han skall leva lika länge som Grainis' lind, och Grainis' lind skall aldrig dö. Om någon säger åt honom att han måste dö, blir han ond, han vill inte förlåta det ordet, utan går omkring ledsen hela dagen. Men själv tycker han mycket om att uppreta vallpojkarna och till och med grannarna i byn mot varandra.

En gång blev Lapinas osams med Grainis, ägaren till den gamla linden. Grainis var drucken och hotade herden med ett förskräckligt straff — att fälla den gamla linden. "Du får inte göra det!" skrek herden ängsligt darrande. Men nästa dag, när han gick med boskapen hem, såg han att linden låg fälld till marken. Följande dag gick han inte ut utan blev ensam liggande i sin lilla stuga. Han drömde, att han gifte sig och var på sitt bröllop. Han tänkte ju hela tiden att gifta om sig. Men prästen ville inte viga honom, emedan han icke kände Guds ord.

Grainis ångrade, att han fällt linden. Med linden gick även den gamle Lapinas bort.

Den gamle herden i denna novell är lik den unge fursten

Šarunas, vilken levde endast enligt sin egen vilja. Hans gud var han själv och världen var bara skådeplatsen för hans gärning. Šarunas kämpade med de litauiska gudarna liksom med alla sina andra fiender. Och den gamle herden var som en skugga av en gammal avsatt kung, som bara kunde hata människor och i stället älskade naturen.

Vid övergången mellan första och andra årtiondet av detta århundrade, då det litauiska nationella livet redan var nog så starkt och man kunde tala om stora framsteg i detta avseende, fordrade man icke så mycket av skaldekonsten, blott att hon skulle vara en tjänarinna åt patriotismen och andra "ismer". Men kort efter begynte den litauiska skaldekonsten hastigt att uppblomstra.

År 1914 lyckades det mig tillsammans med Adomas Varnas och konstkritikern baron Šilingas att i en gemensam krets sammansluta alla nya litauiska konstnärer och skalder vilka dittills arbetat för olika tidskrifter och konstjournaler. Gemensamt åtogo vi oss att utgiva ett konstorgan, "Baras". Ehuru Litauen besattes av den tyska hären, upphörde vi likväl icke ens under dessa svåra omständigheter att fullfölja vårt arbete. Ty vi äro fast övertygade att konsten är en helig och outtömlig livskälla, en sann själens kultur.

Då jag var i Litauen åren 1914 och 1915 hörde jag,

KYRKOGÅRDEN

M. ČURLIONIS

huru den litauiska ungdomen sjöng under kanonernas annalkande åskor och under en himmel som blodfärgades i väster. Under lång tid hade den icke sjungit så härligt och mäktigt som då. Flickorna och gossarne sjöngo nätterna igenom, och deras daina klingade glad och högtidlig. De sjöngo icke av fruktan för den kommande ödeläggelsen med dess elände, de sjöngo emedan de voro starka och kände att deras daina aldrig skall upphöra. I sin daina funno de hoppet — i dainan ligger en skapande gärning.

Då kände jag som aldrig förr konstens makt och fröjdade mig att människorna bära en sådan rikedom inom sig.

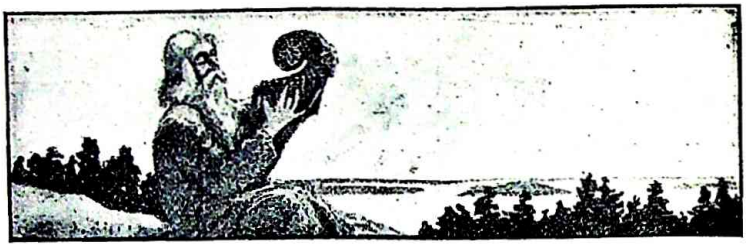

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

IX.

Musiken.

I fråga om den ren: icke så rikt som inom övriga konstområden. Till sången och till de gamla danserna behövde de gamla litauerna icke någon instrumentmusik. De utförde sina nationaldanser under sång, såsom ännu i dag lantbefolkningen brukar göra. Egentligen äro dessa danser plastiska framställningar av dainos och legender eller lekfull härmning av omtyckta arbeten, såsom spinning, vävning och blomsterplantering. Även här är litauern icke en blott efterhärmare, han skapar plastiska linjer och rörelser. De litauiska danserna dansas tyst och stilla. Man ger sig tid att lägga märke till varje plastisk vågrörelse och att njuta av den. Då ackompanjemanget blir livligt, påskyndas blott helt föga de plastiska rörelserna.

Det gamla instrumentet kanklés använde man som ackompanjemang vid berättandet av legenderna. De förtäljdes av gubbar, och deras trötta gamla händer spelade samtidigt på kanklés. Detta instrument var aktat som heligt, och de unga fingo icke röra vid det. Däri lågo gömda de stora hemligheterna och hjältedåden från den rika litauiska forntiden — blott lyssna fick man.

De långa hornen, trimitai, som voro gjorda av björkbark, tjänstgjorde vid gudarnes anropande i ruomuva (det litauiska hednatemplet) och förde hären ut i slaktningen. Skudučiai voro ett slags enstämmiga flöjter av olika storlek. Av dessa bildade man orkestern, som spelade vid bröllop och alla övriga fester och som även utgjorde den litauiska härens musik. Det var en härlig musik. Nu spelas den endast mycket sällan och på några få ställen vid hästvakten om natten. Man hör genom den sovande stillheten huru skudučiai tala med varandra i skogen. Än ljuder en stämma, än två och plötsligt många på en gång. Åter tyst. Då hör man huru en stämma försiktigt söker sig fram och irrar i natten; sakta, sakta svarar en annan långt ifrån, och nu utbrister en tredje, glad och stark, i skratt. Hela skogen jublar, alla stämmor, de svaga och de starka, de milda och de skälmaktiga jaga och söka fånga varandra. De unga improvisera kompositioner på stället, och här under stjär-

norna och på den dagglänsande marken iscensätta de sina musikaliska föreställningar.

Den europeiska musiken är alltså en helt ny sak för litauerna. Och den började dyrkas hos dem nästan samtidigt med måleriet. Men likasom målarekonsten anpassade den sig fullkomligt till den litauiska andan. Den kom till Litauen icke för att erövra den litauiska andan för de främmande inflytandena, utan för att väcka upp den till självständigt och eget skapande. Även här har M. Čurlionis gjort den rätta början. Hans "Jurata" (Havets dotter) och alla hans kompositioner till folkvisor utgöra en framgångsrik fortsättning av de gamla skudučiu-opera. I samma riktning arbetade den i vintras i Petrograd avlidne Sasnauskas, och arbeta fortfarande Mikas Petrauskas och Stasys Šimkus. M. Petrauskas har skrivit många operor och operetter med litauiskt ämne, vilka verkligen utgöra en lycklig förening av litauisk sång och litauisk musik. Men mest lycklig är St. Šimkus med kompositioner i denna stil. Hans kompositioner äro alldeles självständiga även gentemot de litauiska melodierna. På detta område överträffar han t. o. m. M. Čurlionis, som här icke var så stark som i målarkonsten. Främsta platsen inom den litauiska musiken tillhör St. Šimkus. Hans folksånger gingo rakt till lantbefolkningens hjärta och han upplivade dainos med ny kraft. Nu sjunges Šimkus i hela Litauen. Han har

själv mycket energiskt bidragit därtill, ty han for omkring överallt och undervisade i sång; i alla de större städerna finns det en Šimkus-kör.

Att det litauiska folket i grunden är musikaliskt, framgår av hela dess konstverksamhet, t. o. m. av karaktären hos dess hantverksteknik, och man kan på detta område vänta mycket av framtiden.

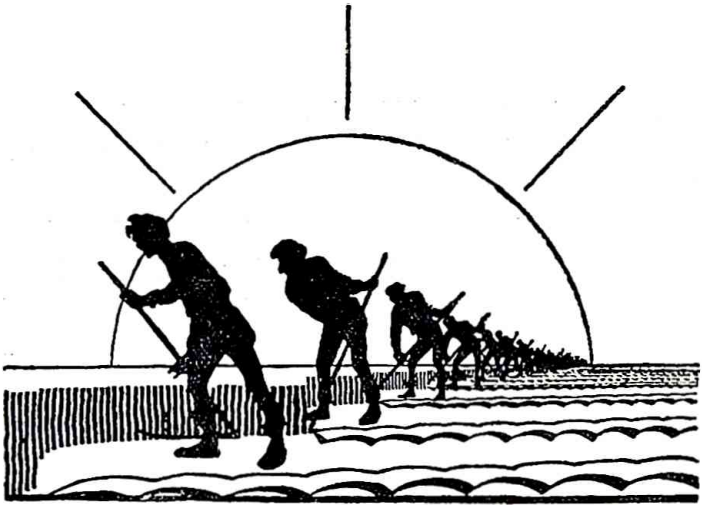

A. VARNAS

X.

Litauernas skapande förmåga.

Vad är det man egentligen förstår under benämningen kultur? Är det blott den andliga eller låt vara även den materiella rikedomen? Vanligtvis anses det så. Detta är dock icke rätt. Att bygga en bro, att göra översättningar från främmande språk och att göra allt så som det göres i Tyskland eller Frankrike, detta är icke någon kultur. De främmande kunskaperna bilda blott en materiell rikedom. Kulturen är en folkets skapande förmåga. Kulturen är

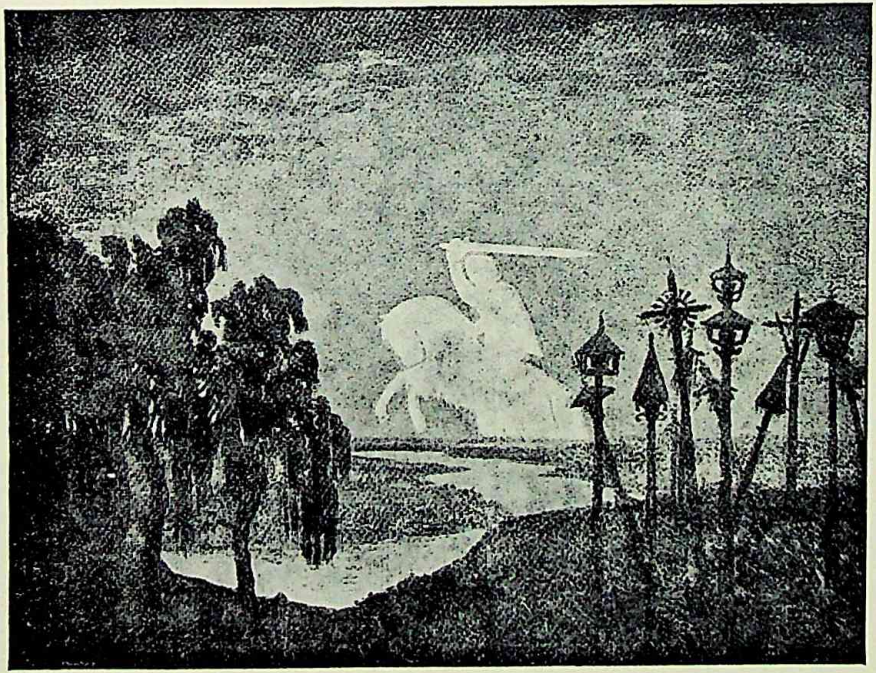

VISION

A. ŽMUIDZINAVIČIUS

en stor handling. En andlig strävan efter alltjämt nytt skapande.

Det litauiska folket besitter en stor och självständig alstrande förmåga. Ensamt det faktum, att detta lilla folk, under många århundraden omringat av slaviska och germanska folkslag, bevarat sitt härliga språk ofördärvat och visat sig så originellt och kraftigt i konstskapande, ensamt detta vittnar tillräckligt tydligt därom. Blott folkets ringa antal gör att det icke kan fullt utnyttja denna sin förmåga. Å ena sidan hade den olyckliga föreningen med Polen 1569 i Lublin givit dess utveckling ett dödligt slag, å andra sidan har det ryska förtrycket sedan 1795 hindrat dess andliga uppvaknande. Men trots alla dessa ytterligt svåra livsvillkor har det litauiska folket skapat ständigt nya dainos; korset, dödens symbol, har det förvandlat till en symbol av det glada livet och skaparkraftens segerlycka. Ett sådant folk kan lugnt se framtiden an.

Det litauiska folket har även skänkt styrka åt sina grannar — det har skänkt åt Polen dess störste skalder, Adam Mickiewicz och Slowacki, det har skänkt ryssarna två ännu levande högst betydande skalder K. Balmont och Jurgis Baltruschaitis. Denne sistnämnde har även gjort insatser i den litauiska skaldekonsten. K. Balmonts bästa verk äro hans "Litauiska sånger".

Efter 1905 randades en god tid för litauerna. En tid full av framgångsrika ansträngningar och lockande förhoppningar. Men 1915 spärrades åter deras väg. Och vad skall freden medföra åt det litauiska folket? . . .

Den litauiska dainan är mäktig, och en gång skapad måste hon ständigt ljuda på nytt från den litauiska marken. Det åskar, ovädret stormar, litauern sjunger — solen skiner, och han skapar en ny sång.

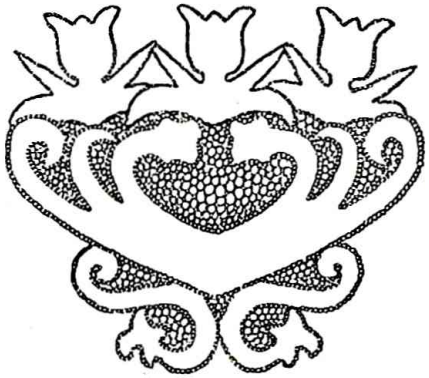

M. ČURLIONIS

INNEHÅLL

Sid.

Förord 7

I. Litauen och konsten 9

II. Konsten i litauerns vardagsliv 11

III. Folksången 15

IV. Sagan 26

V. Hemslöjden 30

VI. Arkitekturen och snideriet 37

VII. Måleriet 34

VIII. Litteraturen 58

IX. Musiken 78

X. Litauernas skapande förmåga 82